

- Orta Asya'nın güneybatısında Hazar Gölü'nün kıyılarından doğuya doğru İran ve Afganistan'ı sınırlandıracak şekilde uzanan topraklarda küçük ve ıssız Türkmenistan Cumhuriyeti yer almaktadır. Toplam 3.736 km'lik sınır çizgisine sahip olan Türkmenistan; kuzeydoğudan Özbekistan, güneydoğudan Afganistan, güneyden İran, kuzeybatıdan Kazakistan ve batıdan da Hazar Gölü ile çevrelenmektedir. Ülkenin kuzeybatısında, Hazar Gölü'nün bir kolu ve yaklaşık 13.000 km²'lik yüzölçümüne sahip olan Karaboğaz Gölü/Körfezi ülkenin içine bir cep gibi sokulmaktadır.

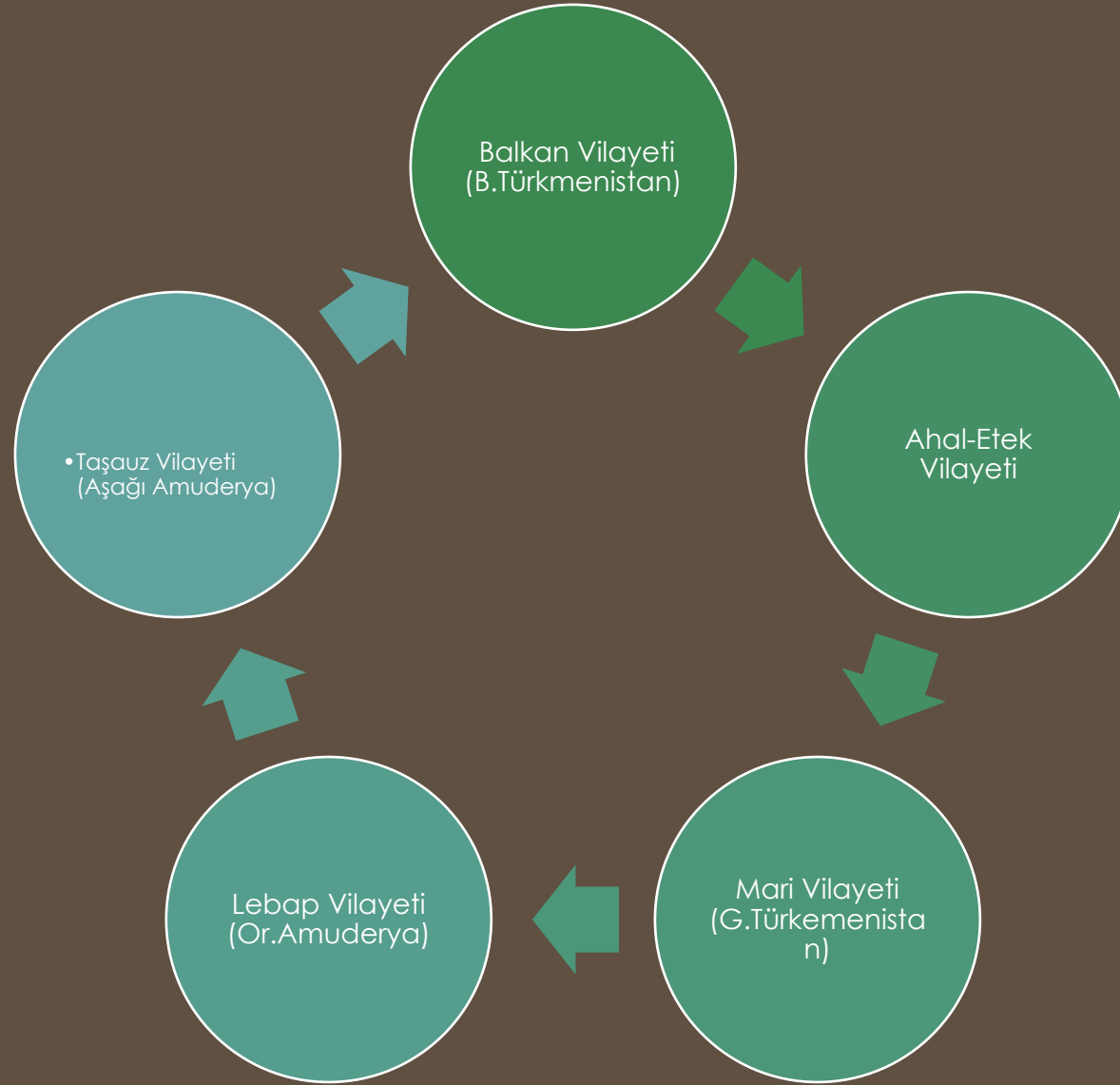

© 2004 Encyclopædia Britannica, Inc.

- **Batı Türkmenistan Ekonomik Bölgesi, en gelişmiş sanayi bölgesi olup; 138.500 km²'lik yüzölçümüyle ülke arazisinin %28.4'ünü kaplamaktadır. Ülkenin başlıca petrol çıkarım noktaları burada toplanmıştır.**
- **Ahal Etek Ekonomik Bölgesi; başkent Aşkabat'ta yer almaktadır. Aşkabat, ülkenin toplam sanayi üretiminin %10'unu karşılarken; bölge ise sanayi üretiminin %80'ini karşılamaktadır. Şehirde petrol makineleri, pamuklu kumaş, şekerleme ve halı üreten çok sayıda büyük tesis bulunmaktadır.**

- **Güney Türkmenistan Ekonomik Bölgesi, ülkenin doğal gaz rezervlerinin %70'ine sahiptir. Bölgenin merkezi olan Mari'de doğal gazla çalışan elektrik santrali yıllık olarak 1.600.000 kwh üretimiyle ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacının %75'ini karşılamaktadır. '**
- **Orta Amuderya Ekonomik Bölgesi; ülkenin %19'unu kapsamakta olup Amuderya'nın orta kesimlerinde ve her iki kıyısında 570 km boyunca uzanmaktadır. Ülkenin zengin su potansiyeli Orta Amuderya vahasını oluşturmuş; tüm yerleşmelerle ekili alanlar bu vahada toplanmıştır. Bölge; kükürt, doğal gaz, potasyum, inşaat hammaddeleri ve taş kömürü rezervleri açısından da zengindir. Metal eşya, inşaat, gıda, içki, tekstil ve elektrik üretimi gibi sanayi kolları gelişmiş olup ülkedeki gübre, dokuma ve iç giyim konfeksiyonculuğunun %90'ını, dış giyim tekstil sanayinin %60'ını, tahılın %46'sını, pamuk ipliğinin %28'ini ve etin %24'ünü üretmektedir.**

- **Aşağı Amuderya Ekonomik Bölgesi; Türkmenistan'ın kuzeyinde, Amuderya nehrinin aşağı kesiminde yer alır. Şehirsiz nüfus oranının oldukça düşüktür. (%32.2) Bölgenin vahası %7.5'ini kaplar ve tüm sulama kanalları, şehirler, kasabalar ve köyler burada yer alır. Ülkenin ekili topraklarının %25'i bu bölgede olmasına karşın %2'si ekilidir. Ülkede üretilen toplam pamuğun %30'undan fazlası, pamuk yağının %24'ü, tahılın %17,5'i, pirincin tamamı bölgenin payına düşmektedir.**

- **448.100 km²'lik ülkenin toplam yüzölçümünün %78'i Karakum Çölü tarafından kaplanmıştır. 1951-58 arasında yapıp hizmete sunulan Karakum sulama kanalları sistemi, çölün güney ve güneybatı yarısından 1.5 milyon hektar araziye tarıma kazandırmıştır.**

- **Karakum Kanalı yaklaşık 1400 km uzunluğundaki bir su yoludur. Kanal, sulama ve balıkçılık gibi ekonomik faaliyetler için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.**
- **Tahıl tarımından çok meyvecilik ve sebzeçilik gelişmiş olup kavun, karpuz ve kabak ülkenin en eski tarım ürünleridir. Arıcılık ve ipekçiliğinde önemli hayvansal faaliyetlerden olduğu Türkmenistan'da, çöllerdeki bitkilerden üretilen Türkmen balı ünlü olup Almanya, Çekoslovakya ve Japonya gibi ülkelere ihraç edilmektedir.**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
PAMUK	1.294,4	435,5	635,2	704,9	1.303,9	1031,0
BUĞDAY	878,7	453,1	706,9	1.229,4	1.510,3	1705,3
MEYVE	36,2	23,9	29,9	34,4	42,5	61,3
SEBZE	376,4	310	241,2	294,6	299,5	346,5
ET	110,5	111,2	110,5	129,3	132,7	288,0
SÜT	727,3	754,8	755,4	765,6	875,8	989,4
YÜN	19	18	17,9	18,9	19,8	24,3
YUMURTA (Mil. Adet)	270	273,1	277,1	277,2	312,6	375,6

Türkmenistan'ın Yıllar İtibarıyla Temel Tarım Ürünleri Üretim Miktarları
(Bin Ton), Kaynak: Türkmenistan İstatistik ve Milli Tahmin Enstitüsü.

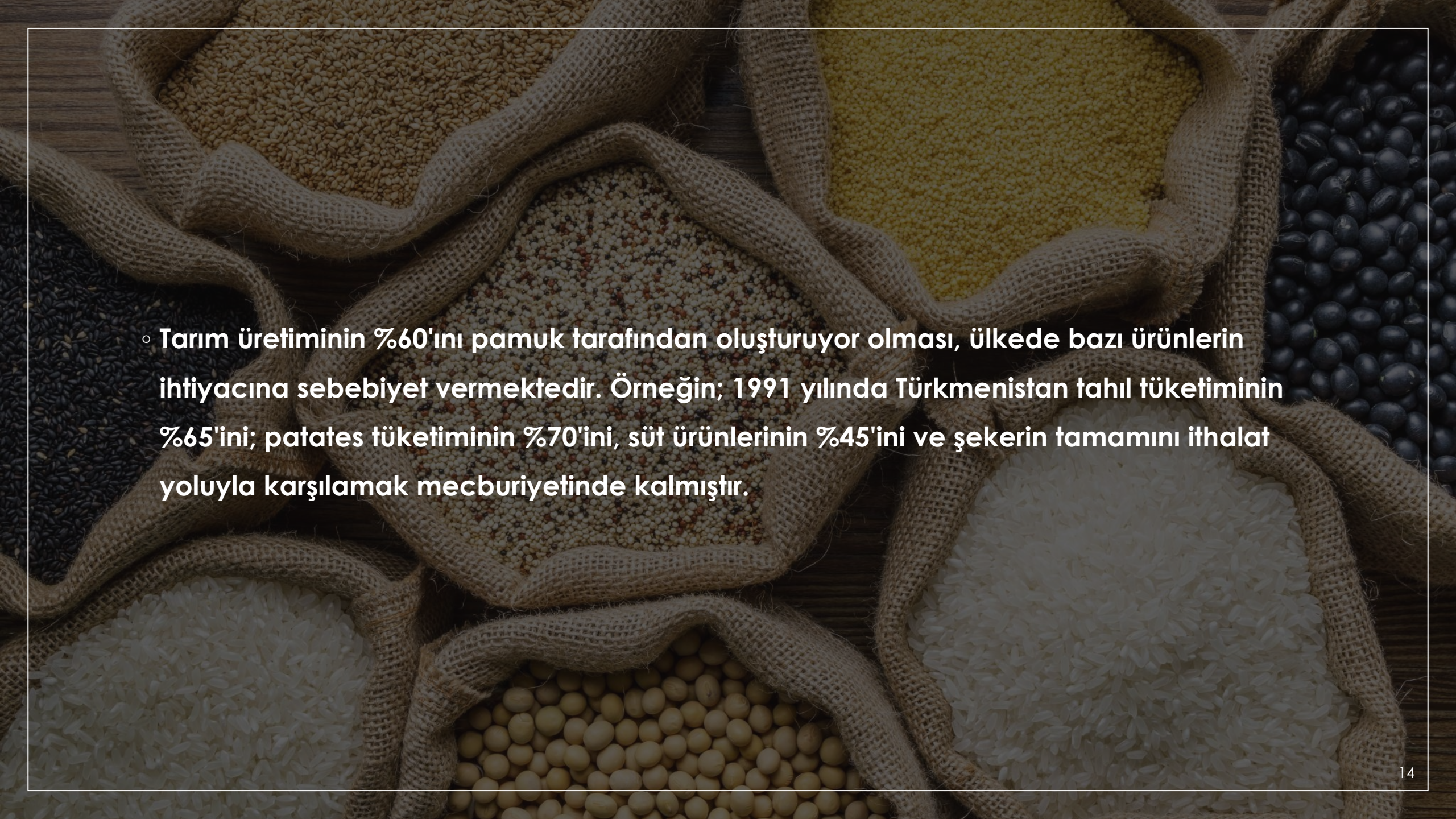
- Amuderya (Ceyhun) Nehri'nin suları, Kerki kasabasının doğusunda, Karakum kanalı ile; Merv, Aşkabat, Kızıl Arvat, Nebit Dağ ve Türkmenbaşı'na kadar taşınmaktadır. Kanalin yan kollarının yapımı halen devam etmek de olup sulama kapasitesi gün geçtikçe arttırılmaktadır.

	2003	2004	2005	2006
BUĞDAY	2.535.500	2.844.100	3.111.100	-
PAMUK	713.700	731.000	737.000	825.000
ÜZÜM	246.000	276.200	323.000	-

- Susuzluktan ekim yapılamayan çöl ve bozkır arazileri, suya kavuştuğunda hayli verimli bir duruma geçiş yapmaktadır ve bu nedenle Türkmenistan'ın tarım ve hayvancılık ekonomik uğraşları yıl geçtikçe verim kazanarak gelişmektedir. Bu elverişli arazilerin yarısında pamuk ekimi yapılmaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğu pamuk üretiminin %15'ini Türkmenistan karşılamaktadır.
- Yıllık 450 bin ton tahıl, 330 bin ton sebze, 370 bin ton kavun-karpuz ve 200 bin ton üzüm üretilmektedir.

-
- **Tarım üretiminin %60'ını pamuk tarafından oluşturuyor olması, ülkede bazı ürünlerin ihtiyacına sebebiyet vermektedir. Örneğin; 1991 yılında Türkmenistan tahıl tüketiminin %65'ini; patates tüketiminin %70'ini, süt ürünlerinin %45'ini ve şekerin tamamını ithalat yoluyla karşılamak mecburiyetinde kalmıştır.**

- Ülkede 1992 yılından itibaren 900 bin baş sığır, 5.380 bin baş koyun beslenmektedir. Özellikle Karakul koyunları meşhurdur. Bu cinsten Astragan kürkleri yapılmakta olup, dünya kürk pazarlarında büyük talep görmektedir. 1990 yılında 500 bin Karakul koyun derisi ve 14 bin ton yün üretimi yapılmıştır. Koyun dışında sığır, at ve domuz da beslenmektedir. Türkmenistan'da bozkır ve koyun yetiştiriciliği, halıcılığın gelişmesine yol açmış; bugün Türkmen halıları dünya pazarlarından en fazla aranan halılar durumuna gelmiştir.

Türkmenistan'ın Belli Başlı Hayvan Sayısı (Bin Baş)

	1995	1996	1997	1998	1999
SIĞIR	1.181	1.199	959	950	88
DOMUZ	128	82	65	55	48
KOYUN	6.100	6.150	5.400	5.500	5.650
KEÇİ	403	424	375	370	375
AT	18	17	17	16	16

- **Türkmenistan, yeraltı kaynakları bakımından çok zengindir. Doğal gaz, petrol, kömür, mineral tuzlar, sülfür, alüminyum (yıllık üretim 1,5 milyon ton), kükürt, potasyum, kurşun, nitrojen, magnezyum, krom, iyod ve sodyum sülfat başlıca yeraltı kaynaklarıdır.**
- **Yıllık petrol üretimi 8-9 milyon ton arasında değişmektedir. Petrol daha çok orta kesimde ve batıda, özellikle Çelekem yarımadası, Nebit dağı, Kum dağı ve Okarem çevresinde çıkarılmaktadır. Ülkenin tahmini doğal gaz rezervi 900 milyar metreküp olarak hesaplanmıştır. 1996'da yapılan araştırmalara göre ülkenin ispatlanmış doğal gaz rezervi 2.67 trilyon metreküp'tür.**

- Doğal Gaz yatakları ülkenin güneydoğusunda, özellikle Darvasa ve Bayram Ali çevresinde yer almaktadır. Ülkenin doğal gaz üretimi 8-10 milyar m3 arasında değişmektedir.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Doğalgaz Üretimi (mil.m3)	13,8	47,9	49,9	55,1	54,4	58,8	62,2
Petrol Üretimi (mil.ton)	7,2	8,0	9,0	10,0	9,6	9,5	8,1

- **Türkmenistan devlet başkanı Saparmurat Türkmenbaşı, 1989 öncesi Türkmenistan'ın ekonomisini şu cümlelerle özetlemiştir: "SSCB ideolojik devlet olarak yaşamıştır. Halkın durumu pek göz önünde bulundurulmamıştır. Türkmenistan'dan 17 milyon ton metreküp gaz gönderiyorduk. Bunların dünya piyasalarındaki değeri onlarca milyar dolar tutuyordu. 1 milyon ton pamuk üretimimiz vardı. Onu da bizden 76kopüke (0,76 ruble) alıyorlardı, aynı zamanda Türkmenistan'da hiçbir tesis kurulmamıştır."**

- **Türkmenistan Milli İstatistik ve Enformasyon Enstitüsü'nün verilerine göre, Türkmen ekonomisi 2004'te %20,4 gibi rekor seviyede büyüyerek ülkede üretilen mal ve hizmetlerin parasal karşılığı 99,8 trilyon manata (yaklaşık 19 milyar dolar) ulaşmıştır. Bu da kişi başına 3 bin dolar civarında bir milli gelir demektir.**
- **Türkmenistan, bütün projelerini borç almadan hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Türkmenbaşı'nın açıklamalarına göre, Türkmenistan'ın dış borcu bulunmamaktadır. Aksine diğer ülkelere doğalgaz alacağı vardır. En büyük doğalgaz müşterisi Ukrayna'dır. Ukrayna ile 2005 yılı başında yapılan yeni anlaşmaya göre, bu ülkeye satılan doğalgazın fiyatı 44 dolardan 58 dolara (bin metreküp için) yükseltilmiştir.**

- ABD askerlerinin Afganistan'a girmesinden sonra, Türkmen doğalgazını Afganistan üzerinden Pakistan'a oradan da Hindistan'a taşıyacak olan "Trans Afganistan Doğalgaz Boru Hattı" projesi yeniden gündeme gelmiştir. 2002'de Aşkabat'ta varılan anlaşma gereği, İngiliz şirketi Pens Pen tarafından hazırlanan proje; Afganistan, Pakistan, Hindistan ve Türkmenistan Petrol ve Doğalgaz bakanlıklarına teslim edilmiştir. Yılda 33 milyar metreküp gaz sevk edecek olan projenin toplam maliyeti 3,3 milyar doları bulacaktır. İnşaatın 2006 yılında başlaması planlanmıştır.
- Ülkede yer alan dört büyük güç santralinden –Mary Gres, Türkmenbaşı, Nebitdağı ve Bezmein- yılda 14,9 milyar kw/saat enerji üretilmekte ve üretilen enerjinin %40'ı Orta Asya Enerji Sistemine ve Afganistan'a ihraç edilmektedir.

- Yeraltı kaynakları bakımından zengin olmasına rağmen, Türkmenistan sanayide beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Dokuma, enerji, petro-kimya sanayi tesisleri kurulmuştur. 1950'de kurulan Krasnovodsk petrol rafinerisinin yıllık kapasitesi 5,,5 milyon tondur. Ülkede yer alan 61 adet dokuma fabrikasının üretimi, sanayi üretiminin %35'ini oluşturur.

o **Türkmenistan, ulaşım bakımından gelişmiştir. Demiryolu, karayolu, havayolu ve su yolu ulaşımı, ülke ihtiyacını karşılamaktadır. Krasnovodsk - Aşkabat - Merv - Çarçau ana demiryolu hattı, aynı zamanda komşu ülkelere bağlantılıdır. Merv-Kuşka hattı; Afganistan'a, Çarçau-Amuderya hattı Rusya'ya kadar uzanmaktadır.**

o **Ülkenin ticareti oldukça canlıdır.**

Başlıca İhraç Ürünleri

Pamuk

Doğal Gaz

Petrol

Sülfür

Halı

Meyankökü

Astragan Kürkü

- İhraç ürünleri karşılığında makine, taşıt, gıda ve demir-çelik ürünleri satın alınmaktadır. Ticaretin büyük bir bölümünü Bağımsız Devletler Topluluğu ile yapmaktadır. Avrupa ülkeleri ile olan ticaretini de Rusya aracılığıyla yapabilmektedir. Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticari ilişkiler yıl geçtikçe gelişmektedir. 2006 yılı itibariyle, İhracat 5.421 milyar dolar, İthalat 3.936 milyar dolardır. İhracat malları; gaz, ham petrol, petrokimyasallar, pamuk ipliği, tekstildir. İhracat yaptığı ülkeler; Ukrayna %47,1, İran 1/216,2, Azerbaycan %4,3'tür. İthalat malları; makine ve ekipmanı, kimyasallar, gıda maddeleridir. İthalat yaptığı ülkeler; Birleşik Arap Emirlikleri %13,6, Azerbaycan %11,8, Türkiye %9,8, Ukrayna %8, Rusya %8, Almanya %6,8, İran %6,7 ve Çin ile de %5,6'dır.